

JĘZYK
W KOMUNIKACJI

RADA NAUKOWA

Feliks PLUTA (przewodniczący)
Andrzej DYSZAK, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy
Edita KOMINARECOVA, Uniwersytet Preszowski w Preszowie
Grzegorz MAJKOWSKI, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie
Halina PELCOWA, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie
Paweł PŁUSA, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie
Józef PORAYSKI-POMSTA, Uniwersytet Warszawski
Małgorzata ŚWIĘCICKA, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy
Slávka TOMAŠČIKOVÁ, Uniwersytet Pavla Jozefa Šafárika w Koszycach
Zenon WEIGT, Uniwersytet Łódzki

LISTA RECENZENTÓW

Elżbieta AWRAMIUK, Uniwersytet w Białymstoku
Leszek BEDNARCZUK
Maria CZAPLICKA-JEDLIKOWSKA, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego
w Bydgoszczy
Sławomir GALA, Uniwersytet Łódzki
Anna KRUPSKA-PEREK, Akademia Humanistyczno-Ekonomiczna w Łodzi
Feliks PLUTA
Slávka TOMAŠČIKOVÁ, Uniwersytet Pavla Jozefa Šafárika w Koszycach,
Paul WILSON, Uniwersytet Łódzki

Nadesłane do redakcji artykuły są oceniane anonimowo przez dwóch Recenzentów

JEZYK W KOMUNIKACJI

tom I

pod redakcją
Grzegorza Majkowskiego

Częstochowa 2011

Redaktor naczelny
Grzegorz MAJKOWSKI

Redaktorzy tematyczni
Małgorzata IŻYKOWSKA
Justyna MAKOWSKA

Redaktor językowy
Aneta MAJKOWSKA

Redaktor statystyczny
Urszula AUGUSTYŃSKA

Przygotowanie streszczeń (j. angielski)
Zbigniew KOPEĆ

Redaktor naczelny wydawnictwa
Andrzej MISZCZAK

Korekta, skład i łamanie
Oficyna Wydawnicza Edytor.org
Lidia CIECIERSKA

Projekt okładki
Sławomir SADOWSKI

PISMO RECENZOWANE

Podstawową wersją periodyku jest publikacja książkowa

© Copyright by Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie
Częstochowa 2011

ISBN 978-83-7455-258-5

ISSN 2084-5111

Wydawnictwo im. Stanisława Podobińskiego
Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie
42-200 Częstochowa, ul. Waszyngtona 4/8
tel. 34 378-43-29, faks 34 378-43-19
www.ajd.czest.pl; e-mail: wydawnictwo@ajd.czest.pl

SPIS TREŚCI

<i>Wstęp</i>	9
I Komunikacja werbalna i niewerbalna w przestrzeni publicznej	
Paweł Płusa, <i>O niektórych aspektach komunikatywności politycznej</i>	15
Aneta Majkowska, <i>O komunikowaniu parawerbalnym i niewerbalnym w dyskusji sejmowej</i>	21
Arkadiusz Boniecki, <i>Pozajęzykowe środki kreowania wizerunku polityka – obserwacje wstępne</i>	31
Agnieszka Komendarczyk, <i>Pozawerbalna ekspresja polityków w debacie telewizyjnej</i>	43
Agnieszka Szpyłma, <i>Język reklamy – na przykładzie wybranych sloganów promujących piwo</i>	55
Agnieszka Kowal, <i>Język pop-teologiczny Szymona Hołowni</i>	75
Agnieszka Molińska, <i>O zapożyczeniach w sportowej odmianie języka polskiego na podstawie wywiadów prasowych przeprowadzanych z przedstawicielami środowiska siatkarskiego</i>	85
Katarzyna Dawidowicz, <i>„Biba”, „Lijek”, „Wtorek”, „Grucha”, czyli o przewiskach polskich sportowców</i>	95

Emilia Kałużyńska, „Kurza twarz” i „kurzy mózdek”. <i>Próba rekonstrukcji językowego obrazu kury</i>	103
Michał Łuczyński, <i>Językowo-kulturowy obraz demonologii ludowej w grach dziecięcych</i>	115
Katarzyna Porębska, <i>Wielowymiarowość pojęcia „dyskursu” na przykładzie obchodów Święta Niepodległości – wprowadzenie</i>	123
II Język polski w dawnej i współczesnej szkole	
Małgorzata Iżykowska, <i>Dwujęzyczna pruska szkoła elementarna na Śląsku w świetle protokołów Inspekcji Szkolnej w Opolu z XIX wieku</i>	135
Mirosław Łapot, <i>Język polski jako wykładowy a nauczanie religii mojżeszowej w szkołach wyznaniowych żydowskich we Lwowie w dobie autonomii galicyjskiej</i>	151
Anna Rosińska, <i>Kształcenie umiejętności językowych uczniów z wykorzystaniem programu „Gimnazjodys”</i>	175
III Ochrona języka polskiego	
Jakub Kowalski, Kamila Kuros, <i>Współdziałanie Rady Języka Polskiego z organami administracji publicznej w zakresie ochrony języka polskiego</i>	193
IV Recenzje i omówienia	
Grzegorz Majkowski (omówienie): Andrzej Bańkowski, <i>Opuscula linguistica selecta</i> , Wydawnictwo AJD, Częstochowa 2011, ss. 297	207
IV Kronika	
Bartosz Woźniak, <i>Sprawozdanie z VIII Międzyuczelnianej Studenckiej Konferencji Naukowej Język – Teatr – Literatura</i>	213
<i>Informacje dla Autorów</i>	219

TABLE OF CONTENTS

<i>Introduction</i>	9
I The verbal and non-verbal communication in public space	
Paweł Plusa, <i>On Some Aspects of Political Communication</i>	15
Aneta Majkowska, <i>Paraverbal and Non-Verbal Communication in Parliamentary Debate</i>	21
Arkadiusz Boniecki, <i>The Non-verbal Means of Communication in Political Advertising</i>	31
Agnieszka Komendarczyk, <i>Non-Verbal Communication in Political Debate</i>	43
Agnieszka Szpyłma, <i>The Language of Advertising: A Case Study</i>	55
Agnieszka Kowal, <i>Szymon Hołownia's Pop-theological Language</i>	75
Agnieszka Molińska, <i>On the Loan Expressions in Sports Jargon in Polish: A Case Study</i>	85
Katarzyna Dawidowicz, <i>On the Polish Sportsmen's Nicknames: "Biba", "Lijek", "Wtorek", "Grucha"</i>	95

Emilia Kałuzińska, <i>An Attempt at Reconstructing the Linguistic Image of a Chicken</i>	103
Michał Łuczyński, <i>A Linguistic and Cultural Image of Folk Demonology in Children's Games</i>	115
Katarzyna Porębska, <i>The Multidimensionality of the Concept of Discourse: A Case Study of the Celebration of Independence Day in Poland</i>	123

II The Polish language in old time and contemporary school

Małgorzata Iżykowska, <i>The Prussian Bilingual Elementary School in Silesia in the light of School Inspection Reports in the City of Opole in the 19th Century</i>	135
Mirosław Łapot, <i>Lecturing in Polish and Teaching Mosaic Religion in Jewish Religious Schools in Lvov</i>	151
Anna Rosińska, <i>The Gimnazjodys Linguistic Skills Programme</i>	175

III The protection of the Polish language

Jakub Kowalski, Kamila Kuros, <i>The Collaboration of the Polish Language Council and Public Administration Institutions</i>	193
--	-----

IV Reviews and discussions

Grzegorz Majkowski (discussion): Andrzej Bańkowski, <i>Opuscula linguistica selecta</i> , Wydawnictwo AJD, Częstochowa 2011, ss. 297	207
--	-----

V Chronicle

Bartosz Woźniak, <i>Report of VIII Intercollegiate Student Scientific Conference Language – Theater – Literature</i>	213
<i>The information for Authors</i>	219

WSTĘP

Oddajemy do rąk Czytelników pierwszy numer czasopisma podejmującego zagadnienie roli języka w komunikowaniu. Prace zebrane w tym tomie dotyczą analiz wydarzeń komunikacyjnych zaistniałych w życiu publicznym, w polityce, sporcie i oświacie.

Pierwszy dział publikacji zatytułowano *Komunikacja werbalna i niewerbalna w przestrzeni publicznej*. Spora grupa zamieszczonych w nim artykułów dotyczy różnych aspektów komunikowania w przestrzeni politycznej. Paweł Płusa zwraca uwagę na zagadnienie ekspresji niewerbalnej polityków. Problematykę tę ściśle wiąże z pojęciem kultury politycznej. Typologię środków ekspresji niewerbalnej buduje w oparciu o kryteria semiologiczne. Zauważa, że zachowania gestykulacyjno-mimiczne obecne w oficjalnych wystąpieniach polityków nie zawsze są zgodne z normami systemu kulturowego. Autor zapowiada kontynuowanie badań. Użycie kodu parawerbalnego i niewerbalnego w dyskusji sejmowej omawia Aneta Majkowska. Autorka zwraca uwagę na intonację, pauzę, rytm, tempo mowy, gesty. Podkreśla, że sposób wygłoszenia tekstu wpływa na jego skuteczność. Uznaje, że środki parawerbalne i niewerbalne wyrażają emocjonalne zaangażowanie nadawcy, służą wzmocnieniu retorycznemu wypowiedzi posła i podtrzymaniu kontaktu z odbiorcami. W artykule spotykamy liczne przykłady zaczerpnięte ze współczesnych polskich debat sejmowych. Arkadiusz Boniecki wyróżnia pozajęzykowe środki kreowania wizerunku polityka w przestrzeni internetowej. Przybliży

trzy wymiary wizerunku politycznego (kognitywny, afektywny, konatywny). Omawia środki gestyczne, proksemiczne i symboliczne. W artykule wykorzystuje zachowany w cyberprzestrzeni wizerunek Andrzeja Leppera. Agnieszka Komendarczyk zwraca uwagę na użycie gestu w debatach telewizyjnych. Za przykład posłużyła autorce debata telewizyjna, która miała miejsce w programie *Tomasz Lis na żywo* w październiku 2010 roku z udziałem kandydatów na prezydenta Warszawy. Autorka podkreśla, że gesty wyrażają zaangażowanie emocjonalne kandydata i zwiększają wartość perswazyjną jego wypowiedzi. Po jednym artykule poświęcono w tym dziale językowi w reklamie, językowi osobniczemu autora i językowi środowiskowemu – odmianie sportowej języka polskiego. Agnieszka Szpyłma omawia funkcjonowanie sloganu reklamowego jako wypowiedzi o charakterze retorycznym. Do analizy wykorzystuje wybrane slogany promujące piwo. Zwraca uwagę na językowe ukształtowanie sloganów reklamowych oraz na charakterystyczne dla nich leksykalno-frazeologiczne zabiegi stylistyczne. Agnieszkę Kowal zainteresował język Szymona Hołowni użyty w *Tabletkach z krzyżykiem*. Autorka zwraca uwagę na kolokwializmy, trawestacje, epitety, porównania, konstatacje przez zaprzeczenie oraz stawiane w tekście kontrowersyjne pytania. Dochodzi do wniosku, że Hołownia stosuje językową prowokację, aby pobudzić czytelnika do rozważań na tematy religijne. Agnieszka Molińska na podstawie analizy leksyki komunikatów tworzonych przez siatkarzy stara się określić status odmiany środowiskowej języka polskiego – odmiany sportowej. Źródło materiałowe stanowią wywiady prasowe, które ukazały się w drugim kwartale 2009 roku w „Gazecie Wyborczej” i czasopismach o tematyce sportowej „Przeglądzie Sportowym” oraz „Super Volley’u”. W siatkarskiej odmianie języka spotyka liczne zapożyczenia właściwe ogólnej odmianie sportowej języka polskiego. Odmianę sportową języka uznaje za nadrzędną wobec bardziej wyspecjalizowanych odmianek, używanych w określonych wspólnotach komunikacyjnych, związanych z uprawianą dyscypliną, w tym wypadku nadrzędną wobec odmianki siatkarskiej. Katarzyna Dawidowicz dokonała słowotwórczej i semantycznej klasyfikacji przezwisk współczesnych sportowców. Autorka zauważa, że przezwiska te mają najczęściej postać jednowyrazową. W analizowanym materiale wyróżnia przezwiska utworzone w wyniku derywacji postępowej np. *Ewik* (Ewa). W zakresie form niederywowanych spotyka głównie przeniesienia nazwisk, np. *Socrates* i ich przekształcenia, np. *Guma* (Zagumny), *Lijek* (Lijewski). Wśród przezwisk pochodzących od nazw własnych najczęściej spotyka przezwiska motywowane nazwiskiem no-

siciela, np. *Hołek* (Hołowczyc). Tradycyjny opis jest dla autorki podstawą do przyszłej analizy w ujęciu językowo-kulturowym. Kolejne prace z tej części dotyczą językowego obrazu świata i polimorficzności dyskursu. Emilia Kazużyńska stara się przybliżyć językowy obraz kury. W tym celu wykorzystuje najstarsze słownikowe definicje *kury* i definicje współczesne. Przy analizie jednostek leksykalnych, takich jak na przykład *kurzy mózdzek*, *bazgrać jak kura pazurem*, odwołuje się do teorii metafor pojęciowych. Michał Łuczyński tematem artykułu uczynił gry i zabawy jako gatunek folkloru dziecięcego. Autor rozpatruje dziecięce zabawy ruchowe jako jedno ze źródeł rekonstrukcji tradycyjnych wyobrażeń demonologicznych w folklorze słowiańskim XIX–XX wieku. Na polimorficzność i wielowymiarowość dyskursu na przykładzie obchodzonego w Polsce Święta Niepodległości zwraca uwagę Katarzyna Porębska. W artykule o charakterze wprowadzającym w problematykę wykorzystuje wydarzenia komunikacyjne z 11 listopada 2010 roku: przemówienie prezydenta RP, dyskusje prowadzone w stacjach telewizyjnych, w programie informacyjnym TVP Info, relacje z manifestacji organizowanych w Polsce. W tle ukazuje obchody dnia niepodległości w innych krajach europejskich i pozaeuropejskich. Dochodzi do wniosku, że dyskurs jest wewnętrznie skomplikowaną siecią powiązań językowych i pozajęzykowych.

W dziale *Język polski w dawnej i współczesnej szkole* zamieszczono trzy artykuły. W pierwszych dwóch pracach autorzy podjęli problem wpływu kontekstu socjokulturowego i politycznego na znaczenie języka polskiego w szkołach śląskich i galicyjskich w XIX wieku. Małgorzata Iżykowska analizuje zjawiska zewnątrzjęzykowe, które współkształtowały sytuację językową na Śląsku w XIX wieku. Wyróżnia czynniki zarówno historyczne, ekonomiczno-społeczne, jak i psychologiczne. Wiedzę na temat sytuacji szkolnictwa elementarnego na Górnym Śląsku w XIX wieku czerpie z protokołów Inspekcji Szkolnej z lat 1801–1900, dotyczących szkół z trzech podopolskich wsi: Nowej Wsi Królewskiej, Zawad k. Opola, i Żelaznej. Zdaniem autorki szczególnie istotny dla zmian w śląskiej szkole był przełom lat 1872/73. Mirosław Łapot omawia skomplikowany proces wiązania języka polskiego z edukacją w szkołach żydowskich w czasach autonomii galicyjskiej (po roku 1867). Szczegółowo nakreśla tło społeczno-kulturowe i polityczne, które uczyniło z języka polskiego narzędzie w nauczaniu religii mojżeszowej. Autor zwraca uwagę na nieskuteczność tego zabiegu w lwowskich wyznaniowych szkołach żydowskich. Anna Rosińska przedstawia autorską propozycję pracy z gimnazjalistami mającymi trudności w opanowaniu umiejętności

czytania. W programie „Gimnazjodys” proponuje doskonalenie techniki czytania poprzez usprawnianie funkcji percepcyjno-motorycznych, poprawienie stopnia rozumienia czytanego tekstu, wzbogacenie słownictwa. W jednostce terapeutycznej wyróżnia kilkuminutowe ćwiczenia relaksujące i motywujące, ćwiczenia na materiale Nieliterowym i literowym, ćwiczenia związane z wprowadzeniem nowego materiału oraz ćwiczenia odprężające i podsumowujące.

W trzecim dziale periodyku, który zatytułowano *Ochrona języka polskiego*, Jakub Kowalski i Kamila Kuros omawiają działalność Rady Języka Polskiego w zakresie przekazywania organom administracji publicznej opinii dotyczących użycia języka polskiego. Na wybranych przykładach autorzy analizują uwarunkowania prawne opinii wydawanych przez Radę.

W *Recenzjach i omówieniach* Grzegorz Majkowski przedstawił pracę Profesora Andrzeja Bańkowskiego *Opuscula linguistica selecta*. Publikacja ta jest zbiorem rozpraw i studiów Profesora poświęconych historii języka, onomastyce, etymologii. Wyboru i układu artykułów dokonał sam badacz przeszłości języka. *Opuscula linguistica selecta* ukazała się w 2011 roku z okazji osiemdziesiątych urodzin Profesora.

W zamykającej całość *Kronice* Bartosz Woźniak zrelicjonował przebieg VIII Międzyuczelnianej Studenckiej Konferencji Naukowej *Język – Teatr – Literatura*, która odbyła się 19-20 maja 2011 roku w Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Od lat konferencje te gromadzą młodych entuzjastów badań lingwistycznych i literackich oraz miłośników przeszłości i współczesności teatru.

Żywimy nadzieję, że zebrane w tym tomie artykuły spotkają się z zainteresowaniem Czytelników.

Grzegorz Majkowski